

ȘCOALA – FAMILIE – COMUNITATE. EFICIENȚA ȘI CALITATE

STOICA, Adriana, Prof. Drd. Colegiul Tehnic "Gh. Asachi"

Educația în familie este o parte integrantă a educației. Factorul care exercită cea mai mare influență asupra copiilor, alături de școală, este familia.

Încă de la începutul secolului trecut, Kant - urmărind un proiect de emancipare a condiției umane - scria: "Părinții care au primit ei înșiși o educație sunt deja niște modele după care se îndreaptă copiii. Dar pentru a-i face pe aceștia mai buni, este necesar să facem din pedagogie un studiu; altfel nu este nimic de sperat de la dânsa, iar educația este încredințată unor oameni cu pregătire rea" (Kant, Im. 1992, p.15). Din perspectiva istorică, educația părinților - ca și educația (poporului) în general - apare necesară, atât pentru creșterea și educarea copiilor, cât și ca o cale de emancipare spirituală și socială, ca un vector al democratizării educației și societății.

Atunci când părinții, elevii și ceilalți membri ai comunității se consideră unii pe alții parteneri în educație, se creează în jurul elevilor o comunitate de suport care începe să funcționeze. *Parteneriatele trebuie văzute ca o componenta esențială în organizarea școlii și a clasei de elevi.* Ele nu mai sunt de mult considerate doar o simplă activitate cu caracter opțional sau o problemă de natură relațiilor publice.

Obstacolele relației școală-familie pot fi de *ordin comportamental* (întâlnite, atât între părinți, cât și la profesori și administratori școlari) sau de *ordin material* (relația școală-familie cere un surplus de efort material și de timp).

Se pot deosebi trei etape în evoluția relației familie-școală:

- a. **etapa școlii autosuficiente:** școala este considerată o instituție închisă, care nu influențează mediul familial și nu se lasă influențată de el
- b. **etapa de incertitudine profesională:** profesorii încep să recunoască influența factorilor familiari asupra rezultatelor școlare dar părinții continuă să creadă că școala este autosuficientă.
- c. **etapa de dezvoltare a încrederii mutuale:** părinții și profesorii descoperă împreună că neîncrederea este puțin câte puțin înlocuită cu încrederea unora față de alții.

Educația în familie este o parte integrantă a educației. Factorul care exercită cea mai mare influență asupra copiilor, alături de școală, este familia.

Încă de la începutul secolului trecut, Kant - urmărind un proiect de emancipare a condiției umane - scria: "Părinții care au primit ei înșiși o educație sunt deja niște modele după care se îndreaptă copiii. Dar pentru a-i face pe aceștia mai buni, este necesar să facem din pedagogie un studiu; altfel nu este nimic de sperat de la dânsa, iar educația este încredințată unor oameni cu pregătire rea" (Kant, Im. 1992, p.15).

Din perspectiva istorică, educația părinților - ca și educația (poporului) în general - apare necesară, atât pentru creșterea și educarea copiilor, cât și ca o cale de emancipare spirituală și socială, ca un vector al democratizării educației și societății.

Atunci când părinții, elevii și ceilalți membri ai comunității se consideră unii pe alții parteneri în educație, se creează în jurul elevilor o comunitate de suport care începe să funcționeze. *Parteneriatele trebuie văzute ca o componenta esențială în organizarea școlii și a clasei de elevi.* Ele nu mai sunt de mult considerate doar o simplă activitate cu caracter opțional sau o problemă de natură relațiilor publice. În țările dezvoltate, cu deosebire pe continentul nordamerican, parteneriatele școală-familie-comunitate sunt esențiale în procesul de educație a elevilor și în succesul lor la școală. Dovada o reprezintă faptul că Departamentul de Educație al SUA are un subsecretar de stat pentru servicii comunitare și parteneriate și un director pentru parteneriate educaționale și implicare a familiei. De asemenea, la nivelul fiecărui stat și district al organizării administrative americane se găsesc responsabili oficiali care se ocupă de servicii educaționale comunitare. În fiecare țară din Uniunea Europeană există structuri formale organizate de participare a părinților în sistemul educațional. Legislațiile și proiectele de reformă educațională ale anilor '90 au definit în majoritatea țărilor noi legi referitoare la participarea parentală în sistemele educaționale. Autonomia școlilor și participarea părinților la gestiunea lor se afla în centrul dezbaterilor și legislațiilor actuale.

Accelerarea transformărilor sociale, democratice, emanciparea femeii (la preocupările materne și gospodărești adăugându-se preocupările profesionale și de studiu), modificarea statutului copilului,

dispersia familiei, încercarea de a restitui prestigiul educației familiale (pe care l-a avut până la introducerea învățământului obligatoriu), progresele sociologiei și psihologiei, precum și alte cauze au dus la înțelegerea faptului că orice sistem de educație rămâne neputincios dacă se izbește de indiferența sau de opoziția părinților. Școala capătă astfel o misiune suplimentară. "Deoarece axa directoare a civilizației occidentale este înaintarea persoanei spre mai multa libertate și fericire, înaintarea societăților spre mai multă înțelegere și justiție... și dat fiind demisia unui număr de părinți și faptului că un număr crescând de copii vin fie din familii destrămate, fie din medii analfabete și o comunicare între părinți și copii nu se face întotdeauna foarte bine (părinți născuți într-o lume aproape imobilă încă, au copii care sunt născuți într-o lume bulversată), pentru toate aceste motive școala are în sarcină o misiune suplimentară" (Domenach, J.M., 1989).

Analiza realităților școlii noastre în intervalul de timp de după 1989, ne-a condus spre o generalizare de ordin teoretic și anume aceea că metoda de lucru a școlii cu părinții trebuie să aibă la bază unificarea întregului ansamblu de măsuri care contribuie la educația copiilor în spiritul „drepturilor omului” pentru afirmarea deplină a personalității fiecăruia, potrivit potențialului său nativ și al mediului familial și social creat în etapa actuală.

O problemă stringentă pentru România o reprezintă responsabilitatea locala pentru calitatea educației și succesul școlar, care reclama căi diferite de stabilire a relațiilor de colaborare între școli, familii și comunități. Avem în vedere ca școlile de toate gradele sunt organizații responsabile pentru educația formală a copiilor și adolescenților. Școlile care duc la bun sfârșit mult mai eficient această responsabilitate se considera pe ele însele și elevii lor ca parte a sistemului social ce include familiile și comunitățile.

Cercetările desfășurate în Statele Unite și în unele țări din Europa arata ca atunci când școlile, familiile și comunitățile lucrează împreună ca parteneri, beneficiarii sunt elevii. Parteneriatele dintre școli, familii și comunități pot: ajuta profesorii în munca lor; perfecționa abilitățile școlare ale elevilor; îmbunătăți programele de studiu și climatul școlar; îmbunătăți abilitățile educaționale ale părinților; dezvolta abilitățile de lideri ale părinților; conecta familiile cu membrii școlii și ai comunității; stimula serviciul comunității în folosul școlilor; oferi servicii și suport familiilor; crea un mediu mai sigur în școli.

Motivul principal pentru crearea unor astfel de parteneriate este dorința de a ajuta elevii să aibă succes la școala și, mai târziu, în viață.

În ceea ce privește relația școală-familie se impun deschideri oferite părinților privind aspectele școlare, psihopedagogice, pe lângă aspectele medicale, juridice etc. Se cunosc următoarele forme mai importante de organizare (instituționalizată) a educației părinților și a colaborării școală-familie: asociații ale părinților (și profesorilor) care au o largă libertate de inițiativă (au apărut pentru prima oară în Statele Unite ale Americii în secolul trecut); școli ale părinților (inițiate în Franța în perioada interbelică) și școli ale mamelor (inițiate în Germania); consilii de administrație școlară formate (exclusiv sau în majoritate) din parinti, cu rol informational, consultativ și decizional (ființează în Belgia, Danemarca, Olanda și în alte țări occidentale); comitete de părinți pe clase și școli, fără rol decizional, care sprijină școala în rezolvarea unor probleme (în țările est-europene).

Pentru a valorifica avantajul mass-mediei de a se adresa unui public larg, care are libertatea de a alege dacă își însușește sau nu experiența propusă, în majoritatea țărilor occidentale exista reviste și programe radio-TV destinate educației părinților.

Se consideră că punctul cheie îl constituie programele de pregătire a formatorilor, a celor care vor îndruma auto/educația părinților; toate persoanele care prin profesia lor sunt în relație cu copiii și familia (profesori, medici, juriști, preoți etc.) au nevoie de o pregătire pe probleme ale educării familiei. Anumite categorii de părinți pot fi folosite ca "formatori voluntari".

Se recomandă, în general, o restrângere a programului de educație a părinților pe problemele ce satisfac nevoile specifice (de regulă, exprimate de părinți), îmbinându-se aspectele îngrijirii fizice, medicale, cu aspectele psihosociale și psihopedagogice. Programul trebuie să țină seama de rețeaua

instituțiilor ce pot corela oferta cu cererea de educație exprimată - ceea ce impune întemeierea lui pe cercetări sistematice.

Un Raport asupra relațiilor dintre școală și familie în țările Comunității Europene (Macbeth, Al., 1984), bazat pe cercetări comparative, documentare și empirice enumera patru motive pentru care școala și familia se străduiesc să stabilească legături între ele:

părinții sunt juridic responsabili de educația copiilor lor (legislația reflectă astfel libertatea părinților de a-și crește copiii așa cum doresc; există diferențe între țări privind: măsura în care părinții pot alege între diferitele școli și cursuri pe care să le urmeze copiii lor; măsura în care părinții trebuie consultați de responsabilii școlari etc.);

învățământul nu este decât o parte din educația copilului; o buna parte a educației se petrece în afara scolii;

cercetările pun în evidență influența atitudinii parentale asupra rezultatelor școlare ale elevilor, în special asupra motivațiilor învățării, precum și faptul ca unele comportamente ale părinților pot fi favorizate datorita dialogului cu școala;

grupurile sociale implicate în instituția școlară (în special părinții și profesorii) au dreptul sa influențeze gestiunea școlară.

Obstacolele relației școală-familie pot fi de *ordin comportamental* (întâlnite, atât între părinți, cât și la profesori și administratori școlari) sau de *ordin material* (relația școală-familie cere un surplus de efort material și de timp). Dificultățile pot rezulta din ideile divergente privind: responsabilitatea statului și a familiei privind educația copiilor; libertatea de alegere a școlii de către părinți sau unicitatea învățământului; impactul mediului familial asupra rezultatelor școlare ale copilului; randamentul pedagogic și datoria parentală; participarea părinților la gestionarea și procesul decizional din instituția școlară. Se consideră, în general, că problema este de atitudine; este dificil de pretins, atât la părinți, cât și la profesori, că relația de colaborare școală-familie (nu)este doar un "drept de opțiune".

Reproșurile care li se fac părinților privind colaborarea cu școala sunt: apatia (nu vin la reuniuni anunțate); lipsa de responsabilitate (așteaptă inițiativa profesorilor); timiditate (lipsa de încredere în sine); participare cu ingerințe (critica cu impertinență școala); preocupări excesive (exclusive) pentru randamentul școlar (notele copilului); rolul parental rău definit (nu înțeleg corect funcțiile și rolurile în educația copilului); contacte limitate cu școala (numai în situații excepționale, de criza în comportarea copilului); conservatorism (reacții negative la idei noi), activitatea cu părinții are un caracter neorganizat, sporadic și la întâmplare sau este ignorată în multe școli.

Reproșurile care li se fac profesorilor privind colaborarea cu familiile elevilor sunt similare (nu identice!), inclusiv privind: dificultăți de a stabili relația cu adulții (tratează părinții ca pe copii și nu ca parteneri în educația copilului, decizând autoritar la reuniunile cu părinții); definierea imprecisă a rolului de profesor (oscilează între autonomia tradițională și perspectivele noi ale parteneriatului); lipsa pregătirii privind relația școală-familie.

În condițiile unei societăți democratice cu o economie de piață se pune și problema: părinții și elevii sunt utilizatori (clienți) sau consumatori? Se exprima următoarele puncte de vedere:

deoarece guvernării finanțează școala în profitul public, guvernării și electorii lor sunt clienții instituției școlare;

deoarece părinții poartă responsabilitatea fundamentală a educației copilului (până la vârsta de 16 ani), iar școlile nu sunt decât ca să-i ajute, părinții trebuie considerați clienții școlii, iar elevii drept consumatori;

o atitudine intermediară considera părinții drept clienți ai școlii din punct de vedere al copilului; colectivitatea drept client al școlii sub unghiul gestiunii instituției școlare și guvernul drept client al școlii în planul politicii generale a educației.

O bună parte din problema se rezolvă în măsura în care părinții și profesorii dispun de mecanisme de evaluare a activității școlare. Discuțiile (critice) ale specialiștilor și politicienilor despre instituția școlară, protestele elevilor, studenților și cadrelor didactice, alte tensiuni de acest gen au

tendința de a slăbi susținerea parentală a școlii. Relația familie-școală apare justificată în măsura în care restabilește încrederea colectivității în instituția educativă.

Informarea și formarea părinților în ceea ce privește școlaritatea copilului presupune, cel puțin, ca fiecare părinte să cunoască: obligațiile legale privind educația copilului; drepturile de care dispune pentru educația copilului; importanța atitudinii lui pentru reușita școlară a copilului; metodele de colaborare cu școala. În acest scop este necesar un dialog între profesori și părinți; profesorii trebuie să primească o pregătire în materie de relație cu părinții iar competența lor în aceasta materie trebuie considerată ca o aptitudine profesională; părinții trebuie să fie pregătiți pentru a juca rolul lor educativ în cooperare cu profesorii; școlile trebuie să asigure (asociațiilor) părinților asistența necesară.

Cooperarea profesor-părinte în beneficiul elevului individual nu se poate substitui participării părinților la gestiunea școlii, din mai multe motive: părinții sunt responsabili legali ai educației copiilor lor, deci trebuie să aibă posibilitatea de a influența natura acestei educații; modelele participative pot ajuta la coordonarea eforturilor educative și la orientarea adaptării școlii la schimbările din societate; este necesară o influențare pe plan local asupra rezolvării problemelor locale și luarea deciziilor la nivelul cel mai de jos cu putință; este necesară contrabalansarea "îndepărtării" (indiferenței) guvernamentale; cei care sunt afectați de o decizie trebuie să poată avea o influență asupra ei; dezechilibrele balanței grupurilor de interes trebuie să fie corijate autorizând persoanele interesate să fie reprezentate după importanța implicării lor în instituția școlară; participarea trebuie să facă apel la competențele locale; participarea poate stimula inițiativele și inovațiile.

În numeroase țări reprezentanții părinților în consiliile de administrație (gestiune) școlară sunt delegați de asociațiile de părinți, ceea ce le dă un statut legal suplimentar de autoritate. Un minimum esențial al participării democratice la gestiunea școlii constă în instituirea prin lege a consiliului de administrație școlară, în care părinții sunt reprezentați corespunzător, și au nu numai rol informațional și consultativ, dar și rol decizional și de control.

Un rol deosebit, atât pentru colaborarea familie-școală și participarea la gestiunea școlii, cât și pentru educația părinților îl au asociațiile de părinți, a căror finalitate este, în principiu, protecția copilului prin educație. Se pot deosebi asociațiile de părinți și după scopurile lor, astfel:

- ca grup de susținere a școlii, în probleme needucaționale;
- ca grup de cooperare care consideră educația ca un proces comun în care părinții și profesorii sunt parteneri, care decid împreună viitoarele programe;
- ca grup de apărare a intereselor care consideră că părinții au interese ce trebuie promovate în raport cu interesele altor grupuri.

Cele mai frecvente obiective ale asociațiilor naționale de părinți sunt:

- sensibilizarea părinților privind drepturile și îndatoririle lor, influența comportamentului lor asupra copilului;
- informarea părinților prin publicații, radio și televiziune privind problemele specifice;
- formarea părinților prin cursuri destinate acestora, consultații (la sediu, telefonic, prin publicații) pe probleme de interes (medicale, juridice, psihologice etc.);
- reprezentarea părinților (reprezentanții sunt obligați să apere interesele celor pe care îi reprezintă, să raporteze periodic acestora problemele dezbătute în consiliul de participare școlară).

Exista doua teorii importante privind relația școală-familie:

- *teoria profesionalismului* care considera ca un element esențial serviciul făcut altora, fără a gândi la avantaje personale; criteriile acestei teorii sunt: competența, servirea clienților, un cod de etică profesională;

- *teoria schimbului* care consideră acțiunea umană în funcție de un câștig personal; se consideră privilegiile tradiționale ale profesorilor: un grad de autonomie, un salariu asigurat, o competiție restrânsă.

Din aceasta perspectiva se pune întrebarea: ce câștigă profesorul într-o cooperare cu familia? Se apreciază că acest câștig poate fi un statut revalorizator în ochii societății; cooperarea cu familia poate

fi un test profesional și poate fi considerată ca făcând parte din datoria profesională a profesorului deoarece: părinții sunt clienți ai școlii; eficacitatea învățământului (evaluată la școli și profesori) poate fi ameliorată prin cooperarea între școală și familie; părinții sunt responsabili legali de educația copiilor lor și pot avea exigente de a evalua rezultatele activității școlare.

În acest context se pune și problema: de relația cu familiile trebuie să se ocupe profesori specializați sau toți profesorii? În mai multe țări (între care Anglia, Danemarca, Franța) există profesori specializați (consilieri) care răspund de această problemă. Soluția ideală pare a fi: toți profesorii să aibă relații obișnuite de colaborare cu familiile; profesorii specializați să rezolve cazuri particulare, dificile, să efectueze vizite în familii, când este necesar și să organizeze reuniunile cu părinții.

Se pot deosebi trei etape în evoluția relației familie-școală:

- a. **etapa școlii autosuficiente:** școala este considerată o instituție închisă, care nu influențează mediul familial și nu se lasă influențată de el.

Caracteristicile etapei sunt: contactele cu părinții sunt rare, formale; părinții accepta ideea ca nu au nimic de văzut despre ceea ce se întâmplă în școală; administrația alege școala pentru copii; părinții nu participă la consiliile de administrație școlară; asociațiile de părinți nu sunt încurajate; formarea profesorilor neglijează relația între familie și școală.

- a. **etapa de incertitudine profesională:** profesorii încep să recunoască influența factorilor familiari asupra rezultatelor școlare dar părinții continuă să creadă că școala este autosuficientă.

Caracteristicile etapei sunt: tendința de a crește acuzarea familiei pentru proastele rezultate școlare; administrația școlară are tendința de a conserva atitudinea din etapa anterioară; contactele formale, de rutina cu părinții continuă; apar experiențe localizate privind comunicarea cu părinții; apar organizațiile voluntare de părinți; se constituie consilii de gestiune școlară, în care participarea părinților are un rol minor, nedecizional; formarea profesorilor abordează relația familie-școală ca o problema de importanță secundară.

- b. **etapa de dezvoltare a încrederii mutuale:** părinții și profesorii descoperă împreună că neîncrederea este puțin câte puțin înlocuită cu încrederea unora față de alții.

Caracteristicile etapei sunt: relația cu familiile este din ce în ce mai încurajată de școală; consiliul școlar include reprezentanți ai (asociațiilor) părinților, cu rol decizional în toate problemele educaționale; organizațiile de părinți sunt acceptate și încurajate în activitatea școlară; profesori specializați (consilieri) tratează problemele excepționale ale colaborării cu familiile; organizațiile de profesori recunosc statutul și rolul asociațiilor de părinți; administratorii și politicienii educației insistă asupra importanței relației familie-școală; formarea profesorilor abordează problema relației cu familia, ca una din problemele importante; se organizează cursuri pentru profesori și părinți.

Se prevede ca în țările Comunității Europene să se treacă la o noua etapă a colaborării școlii cu familia în care accentul este pus pe un angajament mutual clar stabilit între părinți și profesori, pe un "contract parental" privind copilul individual; contractul între familie și școală nu se mai considera doar ca un "drept opțional", ci ca un sistem de obligații reciproce în cooperarea părinților cu profesorii.

Cei care lucrează în școală și răspund de destinele educației neamului pot înțelege dincolo de marile dificultăți și privațiuni generate de cei care "urzesc o cabală", cum zicea exponentul spiritualității românești condiționarea calității vieții fiecăruia de educația oferită tinerilor și adulților, copiilor și părinților lor; aceasta în măsura în care au doar ceva mai multă competență, bună-voință și responsabilitate morală decât oricare... "administrație" (de la care nici Dumnezeu nu ar putea cere mai mult).

Bibliografie:

- [1].Dr. Bunescu Gheorghe "Democratizarea educației și educația părinților", Institutul de Stiinte ale Educației
- [2].Bunescu Gheorghe, „Școala și valorile morale”, EDP, R:A., București, 1998
- [3]. Șincan E., Alexandru Ghe., „Școala și familia”, Editura „Gheorghe – Cârțu Alexandru”, Craiova, 1993
- [4]. Jean Marc Monteil, „Educație și formare – perspective psihologice”, Editura Polirom, Iași, 1997